

belangstelling voor zijn Indonesische tegenspelers maar verdiepte zich toch niet voldoende in hun motieven: hij zag niet in dat het uiteindelijke doel van de Republiek was, háár territorium met dat van heel Indonesië te laten samenvallen – veeleer koesterde hij de verwachting dat de ‘mensen van goede wil’ aan weerszijden elkaar zouden vinden in de aanvaarding van een constructie waarbij Indonesië, hoezeer ook autonoom, nog voor lange tijd deel van het koninkrijk zou blijven. Dát te bevorderen zag hij als Nederlands belang en opdracht beide. Zijn mening was, zo zei hij in oktober '47 in een onder de titel *Indonesië en Nederlands roeping* uitgegeven radiotoespraak (‘roeping’ – een typerend woord!)

‘dat ons lot als volk er door bepaald wordt of wij erin slagen, tezamen met die elementen uit de republikeinse wereld die hebben geleerd dat van internationale zijde meer en erger gevaren dreigen dan van een Nederland dat tot dieper inzicht kwam¹, uit eigen kracht de positieve weg van vertrouwen te hervinden. Lukt dat niet, dan zullen wij als volk niet meer dan een droge boterham overhouden niet alleen, maar dan zakken wij in de rangorde der volkeren tot die van een natie die in een groot ogenblik van haar historie gefaald heeft.’²

Wie zo over ‘Nederlands roeping’ dacht, moest wel ambivalent staan tegenover de Republiek Indonesië: zij was te waarderen als zij zich in de met Nederland verbonden Verenigde Staten van Indonesië invoegde, maar was zij recalcitrant en wekte zij de indruk, geheel haar eigen weg te willen gaan, dan kon het heilzaam en in elk geval onvermijdelijk zijn dat haar macht met militaire middelen werd gebroken. In Batavia zag Schermerhorn spoedig in dat de Nederlandse legerleiding, geprikkeld door de plaatselijke aanvallen der Indonesiërs, ging dorsten naar een algemeen offensief en dat er ook in van Mooks omgeving velen waren wier gedachten zich in die richting bewogen – hij was er lange tijd een tegenstander van maar nimmer vanuit het principiële inzicht dat juist een grijpen naar de wapens de oplossing welke hem voor de geest stond, volslagen onmogelijk zou maken. Daardoor zou hij zich in de weken die aan de Eerste Politionele Actie voorafgingen, als een aarzelende figuur ontpoppen – trouwens, ook voordien deden zich ogenblikken voor die hem in verwarring stortten. Deze bleef in de betrekkelijk kleine Bataviase wereld van hooggeplaatsten niet verborgen. ‘Schermerhorn huilt, van

¹ Waaraan dacht Schermerhorn daarbij? Wellicht aan de Sowjet-Unie, wellicht aan grijpprage Amerikaanse ondernemers, wellicht aan beide factoren. ² Schermerhorn: *Indonesië en Nederlands roeping*, p. 20.